

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani, Frančiškanska ulica 6.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljatelj je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsak petek popoldne.

Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.
Vse leto velja . . . 10.— K
pol leta . . . 5.—
četrt leta . . . 2-50
posamezna številka po 20 h.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto.
Priloge poleg poštnine 15 K.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste,

če se tiska enkrat . . . 16 h
dvakrat . . . 14
trikrat . . . 12
za nadaljnja uvrčenja od petit-vrste po 10 h.
Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravištvu Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine

Prihodnja številka „Učiteljskega Tovariša“ izide dne 9. februarja 1917.

Podržavljanje ljudske in meščanske šole državna potreba.

Važna nova vprašanja stopajo ob sedanjih vojni na površje. Politiške stranke in vsakojake organizacije bodisi strokovne ali s kakoršnimkoli programom, se pripravljajo, da jih ne najde nepripravljenih oni veliki trenutek v svetovni povestnici, ko se bo razlegel po mestu in selu radostni glas: mir!

Politiške stranke se posvetujejo, prenušnjujejo in ukrepajo, kako naj se preosnuje in prenovi po vojni naša Avstrija, da bo močna in slavna, kje naj njih stranka zapoveduje, vodi in gospodari. Posrednje in neposrednje skušajo uplivati na vodilne kroge in tem sugerirati svoj program.

Ker je šola »politicum«, je vzplamtelo in buknilo na površje tudi šolsko vprašanje. Vsakdo, ne le učiteljstvo, tudi drugi faktorji v državi so prepričani, da se bo šola preosnovala po končani vojni in to ne le ljudsko šolstvo, temveč tudi srednje šolstvo. Kako, na kakšni podlagi naj se to izvrši, o tem ne razpravljajo samo učiteljski stanovski listi, ampak tudi druga žurnalistika.

Da se resno misli tudi v vodilnih krogih na preosnovo šole, nam izpričuje izjava novega ministrstva, ki je stopilo v življenje nekaj dni pred božičem. Dne 22. decembra 1916 je podalo to ministrstvo izjavo, v kateri zatrjuje, da hoče s krepko roko odpraviti ovire in zapreke, ki so na potu ustavnemu življenju, da hoče zopet odpreti vrata v parlament. Težka bo ta naloga, mnogo težko bo treba premagati, a izvršiti se mora, ker čakajo važne zadeve nujne rešitve.

V tej izjavi povdarja novo ministrstvo med drugim, da je preosnova ljudske vzgoje v smeri obče izobrazbe nujno

dalje izjavljajo, da je že danes nemogoče skleniti mir, ki jim ne zagotovi poprav, povrnitev in jamstev, do katerih potrebna; okrepiti in utrditi se mora pravna vzgoja doraščajoče mladine in poglobiti v vsakem pogledu in na vse strani avstrijska državna misel. Ne čudimo se, da ima nova vlada v svojem delavnem načrtu skrb za šolo, saj je vse drugo, kar hoče doseči in uresničiti: politička in gospodarska obnovitev Avstrije, rešitev socialnih nalog, ozdravljenje po vojni prizadetih ran na vseh poljih in v vseh panogah ljudskega gospodarstva, v veliki meri odvisno od višje in temeljitejšje ljudske izobrazbe. Vlada in parlament morata pri preosnovi ljudske vzgoje najti pravi pot, da v resnici dosežeta to, kar je nova vlada postavila za cilj v svoji izjavi. Zato pa k vladni izjavi dodamo dodatek, da je avstrijsko ljudskošolsko učiteljstvo že pokazalo to pot. Ono se je izreklo v ogromni večini in zahteva podržavljanje ljudske in meščanske šole, torej tisto skrb za nižje kakor srednje in visoke šole; vlada in parlament naj dovečeta vse šolstvo do one preosnove, ki jo označimo z besedo enotna šola, da vsakdo lahko doseže ono stopinjo v socialnem življenju, ki je prikladna njegovim duševnim zmožnostim.

Le če se podržavi ljudska in meščanska šola, se odpravi žalostno dejstvo, da se v nekaterih kronovinah naravnost goji analfabetstvo.

Le če živi državljan že od mladosti v zavesti, da posveča država vzgoji vseh enako skrb, da z državo pomočjo doseže ono stopinjo izobrazbe, ki jo mu je s svojimi zmožnostmi doseči mogoče, poglobi se na ta način prav posebno državna misel; in če najstrožje pazi država na to, da je za napredek vsakega učenca merodajna samo zmožnost in nadarjenost in nič drugega, potem ga vzgaja v ljubezni do dela, v vestnosti in marljivosti, kar je najboljša podlaga pravemu življenju mladine.

Učiteljstvo je to povdarjalo in dokazovalo že nešteto krat in bo to storilo tudi v bodočnosti in si bo prizadevalo zbirati v to svrhu in v podkrepitev te trditve novih dokazov.

Videlo se nam je potrebno podati k izjavi novega ministrstva dodatno izjavo slovenskega naprednega učiteljstva, da je za Avstrijo državna potreba, da se podržavi ljudska in meščanska šola.

Vojna.

CESAR IN CESARICA NA TIROLSKEM.

Dne 14. t. m. je odpotoval cesar Karel z malim spremstvom z Dunaja in se podal na jugozapadno fronto. Dne 15. t. m. je bil v glavnem stanu feldmaršala nadvojvode Evgena. Ob tej priliki je izročil cesar nadvojvodi veliki križ vojaškega reda Marije Terezije. Popoldne je obiskalo Njegovo Veličanstvo Trident, kjer ga je ljudstvo navdušeno pozdravljalo. V naslednjih dneh je obhodil cesar razne pozicije jugozapadne fronte in pregledal tudi polk »Cesarjevič«. V četrtek dne 19. t. m. je dospela tudi cesarica v Inomost, kamor je prišel v petek tudi cesar, nakar sta imeli Veličanstvi slovesen vohod v mesto. Navdušenje prebivalstva, ki je privrelo v mesto od vseh strani, je bilo velikansko. V cesarskem dvorcu sta sprejemali Veličanstvi poklonitveni pozdrav dvornih dostojanstvenikov in drugih civilnih in vojaških funkcionarjev. Tudi na goro Isel se je odpeljala cesarska dvojica. Prebivalstvo jo je sprejelo povsod z velikim navdušenjem. Sploh je bilo vse to potovanje pravi triumfalni sprevod. V petek sta dospeli Veličanstvi zopet na Dunaj.

ODGOVOR ČETVEROZVEZE NA WILSONOVO NOTO.

Z veliko napetostjo je pričakoval ves svet odgovor entente na Wilsonovo noto, ki jo je bil izročil dne 19. decembra 1916 zveznim državam. Odgovor je tak, kakoršnega ni pričakoval nihče.

V uvodu izjavljajo zvezne države, da se z vsemi željami pridružujejo načrtu, ustanoviti ligo narodov, s čimur bi bil zagotovljen mir in pravičnost na svetu; imajo pravico zaradi napada, za kateri so odgovorne centralne države in ki je imel po svojem izvršni namen, uničiti varnost Evrope; potem trdijo že nešteto krat ovrženo neresnico, da so centralne države provzročile sedanjo vojno in pripravile toliko gorja nad človeški rod, da sta Nemčija in Avstrija hoteli napasti entento, da si zagotovita hegemonijo v Evropi in svojo gospodarsko nadvlado nad svetom; nato predbacivajo Nemčiji kršenje belgijske in luksemburške neodvisnosti ter z načinom svojega bojevanja si-

stematično zaničevanje vseh humanitarnih načel in pravic malih držav; seveda ne izostanejo iz odgovora predrzne in opepetovane že ovržene trditve o grozodejstvih, ki so se godila v Belgiji in Srbiji in drugod. Slednjič razložijo svoje vojne cilje. Te označujejo Angleži s črkami R. R. 'S. — reparatim, restitution, security — povračilo, obnovitev, poročstvo. Zadrževajo torej obnovitev Belgije, Srbije in Črne gore in povrnitev škode, opustitev zasedenih ozemelj na Francoskem, Ruskem in Romunskem z odškodninami, reorganizacijo Evrope, garancijo za trajni režim, ki temelji na spoštovanju narodnosti in pravic vseh malih in velikih narodov, nadalje tudi teritorialne pogodbe in mednarodne ureditve, ki naj ščitijo meje na kopnem in na morju pred neupravičenimi napadi, vrnitev provinc in pokrajin, ki so bile nekdanj zavezniškom s silo ali proti volji prebivalstva, osvoboditev Italijanov, Slovanov, Čehov in Slovakov izpod tujeja jarma, osvoboditev prebivalstva, ki se nahaja pod krvavim tiranstvom Turčije, odstranitev osmanske države iz Evrope. Potem zahtevajo uničenje pruskega militarizma.

To so zahteve naših sovražnikov. Na te gorastnosti ni mogoč drugačen odgovor, nego ga je dal nemški cesar, ki se glasi:

NEMŠKEMU NARODU!

Naši sovražniki so pustili krinke pasiti. Najprej so s posmehom in s hinavskimi besedami o ljubezni do svobode in človečnosti odklonili našo pošteno mirovno ponudbo. V svojem odgovoru na Združene države so zdaj presegale še to, priznali svoje zavojevalne namene, katerih sramotnost še povečuje njih obrekovalno utemeljenje. Njih cilj je poražene Nemčije, razdrobljenje z nami združenih moči in zasužnjevanje svobode Evrope in morij v tisti jarem, ki ga zdaj škripaje z zobmi prinaša Grška. Ali česar v tridesetih mesecih najbolj brezvestne gospodarske vojne niso mogli doseči, tega tudi v prihodnje ne bodo doprinesli. Naše slavne zmage in železna volja, s katero je naš vojskujoči se narod pred sovražnikom in doma prenesel vse trude in sile vojne, jamčijo za to, da se naši ljubljani domovini tudi za prihodnost ni ničesar bati. Planeteče ogorčenje in sveta jeza podvoje moč vsakega nemškega moža in vsake žene, saj je njih boj posvečen delu, žrt-

LISTEK

Koncert Irme Polakove.

(Glasbena Matica, 13. januarja 1917.)

Malodane vsa društva so za časa vojne prisiljena ali tudi prostovoljno prenehala s svojim delovanjem. Glasbena Matica edina se v teh težkih razmerah krepko drži. Priredila je že lepo število dobrodelnih koncertov. Na svoj prvi letošnji koncert je povabila priljubljeno operetno in v zadnjih časih tudi operno pevko, gospo Irmo Polakovo iz Zagreba. Pri današnjem koncertni suši smo vnaprej vedeli, da bo Unionska dvorana polna, saj je g. Polakova priljubljen gost. Veseli smo, če smemo pozdraviti v naši sredi domačega umetnika, ko nam je deloma politika, deloma slovenska ne edinost v narodnih in kulturnih vprašanjih odtujila vse naše umetnike. Njihovih imen ni treba navajati. Drug za drugim

so morali v tujino žet slavo in laborike, iskat priznanja in kruha, ker ga jim domovina ni dala. Igrali in peli so tujci, ki je redkokdaj vedel ali hotel vedeti, da jih je rodila slovenska mati. Gospa Polakova nam je ostala blizu. Zabava Hrvatov v Zagrebu. Svojo umetniško pot je začela v zboru slovenskega gledišča — takrat smo ga še imeli — prevzela potem male dramske vloge, pristopila k opereti, za katero je kakor nalašč ustvarjena. In danes, ko je mladost že kedaj zbežala mimo nje, nastopa z uspehom ne le kot koncertna, marveč tudi kot operna pevka. Ima še sedaj svež in prožen glas, ki mu k uspehu izdatno pomaga terparament in občutno prednašanje. Ugajala je občinstvu molitev iz Puccinijeve »Tosce«, valček iz istega skladatelja opere »Boheme« in arija iz »Buterfly«. Vprašanje, če sodijo operne arije na koncert, je sporno, s prednašanjem omenjenih pesmi pa je Polakova brezdvomno dosegla lep umetniški uspeh, ki je bil še lepše kronan z Dvořakovo arijo iz opere »Rusalka« (I. dej.). Kar je pela nadalje ni

spadalo v resen koncert. Da ne govorim o operetnih vložkih. Srečko Albin ni nikoli veljal za originalnega komponista (opereta Baron Trenk je skleda značilnih dunajskih in narodno zabeljenih jedi), ampak valček »Zlatnog doba čar« je očitna plonkarija Lehara in Falla. Koncert se je od sredine dalje na obžalovanje vseh resnih poslušalcev izpremenil v kabalet, v zabavišče, kakoršnih pod firmo »Glasbene Matice«, največjega slovenskega glasbenega zavoda in koncertnega društva, ki ga vsak odkritosrčno spoštuje in visoko ceni, dosedaj nismo še doživeli. Ne pripišujem greha njej na rovaš, pač pa gospej Polakovi. Naj zabava v bodoče s kupleti operetno občinstvo, na koncertu želimo pa resnosti. Ljubljanskemu občinstvu večjega veselja seveda ni mogla storiti! Ta naša publika! Četrto stotletja jo že vzgajajo, pa ji je vseč le tingl tangl! — Vzpored si je Polakova delila s tenoristom g. Josipom Drvoto, prej članom mestnega gledališča na Kraljevih Vinogradih. Arije iz »Trubadurja« in »Rigoletta« so tako prepeta, da je težko do-

biti tenorista, ki bi nadkrilil one pevce, ki smo jih svoje čase že slišali. Gospod Drvota ima prijeten lirski tenor s precejšnjo višino. Biljiral je celo z visokim C in si pridobil burne aplavze. Po teh sodeč, je ljubljanskemu občinstvu jako ugajal. Malo manj mimike in skakanja po odru semintja bi mu pač bilo na resnem koncertnem odru svetovati. Pel je v češkem, gospa Polakova večino pesmi v hrvaškem jeziku. Slovenska pesem je bila popolnoma potisnjena v kot, — pastorka. Ali ne bi kazalo baš v tem času, ko je toliko tujecev v Ljubljani, pokazati slovensko pesem, recimo razvoj slovenskega samospela in zbora? Sicer bodo gostje morda mislili, da domače literaturo sploh nimamo! Nekak »Liederabend«, seveda brez opernih arij in operetnih neslanosti bi bil sedaj v resnici na mestu in resnomisleči ljudje bi ne delali takih devtipov, kot jih je bilo slišati po »Zabavnem« večeru gospe Irme Polakove.

Z. P.